

PRAVO MALOLJETNIKA NA PRIMJEREN TRETMAN U IZVRŠAVANJU ALTERNATIVNIH SANKCIJA

Sažetak

Ovaj rad predstavlja refleksiju autora prema kvaliteti izricanja i izvršavanja maloljetničkih alternativnih sankcija u kontekstu principa uspješnih kaznenopravnih intervencija u zajednici. Polazi se od pretpostavke da se prava djece/maloljetnika ostvaruju i kroz njihovo pravo na tretman u skladu sa suvremenim dostignućima znanosti i prakse.

Problemizirana je složenost svih sankcija koje u sebi sadrže komponente retribucije i rehabilitacije, čiji su nosioci kompetentni praktičari, a koje trebaju imati svoje uporište u znanstveno dokazanim pokazateljima učinkovitih intervencija. Izdvojeni principi učinkovitih intervencija u zajednici temelje se na sveobuhvatnom i postupnom pristupu, u skladu sa specifičnim obilježjima maloljetnika te mjerljivim ishodima.

Pritom je važno napomenuti kako je riječ o osobnoj autorovoj percepciji hrvatske prakse u najširem smislu te riječi – na nacionalnoj razini. Intencija ovog rada nije preispitivati pojedinačne primjere dobre prakse na lokalnoj razini, a nipošto reflektirati se na osobnu kompetentnost i kvalitetu rada praktičara ponaosob. Pođemo li od polazišta da sva djeca imaju pravo na primjeren tretman, tada gubimo granice lokalnih sredina, već se usmjeravamo na nacionalne standarde u alternativnim sankcijama prema maloljetnicima.

UVOD

Uobičajena je teorijska podjela kaznenopravnih sankcija na izvaninstitucionalne, poluinstitucionalne i institucionalne sankcije. U hrvatskom maloljetničkom pravosudnom sustavu moguće je na taj način kategorizirati sankcije definirane Zakonom o sudovima za mladež (Narodne Novine 84/11, u daljnjem tekstu ZSM), te su one shematski prikazane u tablici 1.

Tablica 1: Teorijska podjela kaznenopravnih maloljetničkih sankcija u Hrvatskoj s obzirom na način izvršavanja

IZVANINSTITUCIONALNE SANKCIJE	POLUINSTITUCIONALNE SANKCIJE	INSTITUCIONALNE SANKCIJE
▪ posebne obveze ▪ pojačana briga i nadzor ▪ pridržaj maloljetničkog zatvora	▪ disciplinski centar (ovisno o modalitetu izvršavanja) ▪ pojačana briga i nadzor uz dnevni	▪ disciplinski centar (ovisno o modalitetu izvršavanja) ▪ odgojna ustanova

	boravak u odgojnoj ustanovi	▪ posebna odgojna ustanova ▪ odgojni zavod ▪ maloljetnički zatvor
--	-----------------------------	---

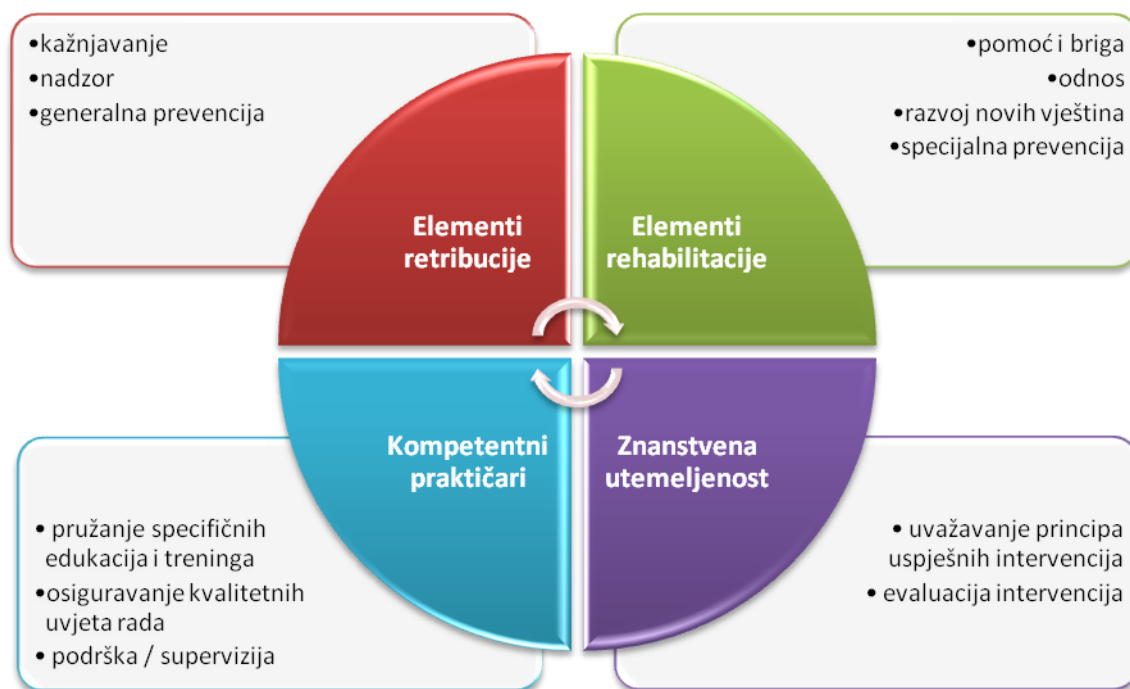
Alternativnim sankcijama smatraju se one sankcije koje predstavljaju alternativu svakom obliku institucionalizacije u neprekidnom boravku, odnosno one sankcije koje se izvršavaju bez izdvajanja počinitelja kaznenog djela iz obiteljske/životne sredine u kojoj je do izvršavanja boravio. Alternativnim pristupom također se u kaznenopravnom procesu smatraju postupci kojima se nastoji napraviti diverzija, odnosno odvrćanje (eng. *diversion*) od pravocrtnog kaznenopravnog procesa koji podrazumijeva policiju – državno odvjetništvo – sud. Radi se o alternativnim mjerama koje sud ili državno odvjetništvo može odrediti tijekom kaznenog postupka, a izvršavaju se u zajednici, kao što su na primjer privremeni nadzor centra za socijalnu skrb radi pružanja pomoći i zaštite, što izriče sud na prijedlog državnog odvjetnika (čl. 65., st. 1. ZSM-a) ili odluke državnog odvjetništva u kontekstu uvjetovanog oportuniteta prema članku 72. ZSM-a (na primjer: popravljjanje štete, posredovanje kroz izvansudsku nagodbu, humanitarni rad, pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade i tako dalje).

Konvencija o pravima djeteta (2011) naglašava u svojem članku 40. st. 4. kako djeci (pa tako i onoj koja su u sukobu sa zakonom) moraju biti dostupne različite mogućnosti, kao što su pravila o skrbi, usmjeravanju i nadzoru nad njima; savjetovanje i uvjetno služenje kazne, hraniteljsko zbrinjavanje, obrazovanje i programi stručne izobrazbe te druge zamjenske mogućnosti institucionalne skrbi, kako bi se osigurao pristup primjeren njihovoj dobrobiti te u skladu s okolnostima u kojima se nalaze i počinjenom prekršaju.

Iz navedenog je vrlo jasna uputa državama potpisnicama kako je ulaganje u alternative od pravocrtnog kaznenopravnog procesa (alternativne mjere), kao i ulaganje u sankcije koje se izvršavaju u zajednici (alternativne sankcije) od izuzetne važnosti. Hrvatska ima dugogodišnju praksu ovakvih sankcija, međutim nedovoljno znamo o njihovoj uspješnosti na konkretnim empirijskim pokazateljima. Do takvih pokazatelja moguće je doći znanstvenim evaluacijama koje podrazumijevaju međuodnos, odnosno integraciju znanosti i prakse u provođenju i praćenju intervencija.

Izvršavanje svih kaznenopravnih sankcija izuzetno je složen i zahtjevan posao, koji u sebi nerijetko sadrži brojne kontradiktornosti. Na općenitoj razini moguće je definirati četiri temeljne komponente svih kaznenih sankcija, bez obzira o kojoj se vrsti radi, a one su prikazane u shemi 1.

Slika 1: Shematski prikaz temeljnih komponenata kaznenopravnih sankcija

Prve dvije komponente odnose se na elemente retribucije i rehabilitacije, koje su kroz povijest predstavljale suprotstavljene filozofske pristupe, dok se u modernijem pristupu u radu s počiniteljima kaznenih djela nastoji integrirati ova dva principa. Walters i suradnici (2007) kao retribucijske postupke navode one koji su usmjereni na kažnjavanje, financijske globe, ograničavanja i nadzore, dok su rehabilitacijski postupci oni koji naglašavaju ublažavanje i reduciranje nepoželjnog/kažnjivog ponašanja kroz učenje novih vještina i pružanja mogućnosti za učenjem novih vještina. Elementi retribucije i rehabilitacije važne su komponente sankcija, te one obuhvaćaju generalno-preventivnu i specijalno-preventivnu svrhu kažnjavanja koja je jasno naglašena u hrvatskim pozitivnim zakonima. Tako ovi elementi svoju zakonsku podlogu nalaze u članku 6. Kaznenog zakona (Narodne Novine, 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, u daljnjem tekstu KZ) koji navodi da je opća svrha propisivanja i izricanja (primjene) svih kaznenopravnih sankcija da svi građani poštuju pravni sustav i da nitko ne počini kazneno djelo, te da se počinitelji kaznenih djela ubuduće tako ne ponašaju, dok je prema članku 50. KZ-a svrha kažnjavanja da se, uvažavajući opću svrhu kaznenopravnih sankcija, izrazi društvena osuda zbog počinjenog djela, utječe na počinitelja da ubuduće ne čini kaznena djela, utječe na sve ostale da ne čine kaznena djela i da se primjenom propisanih kazni utječe na svijest građana o pogibeljnosti kaznenih djela i pravednosti kažnjavanja njihovih počinitelja. Zakon o sudovima za mladež, uvažavajući svrhu sankcija i svrhu kažnjavanja definiranu Kaznenim zakonom, dodatno i specifično definira svrhu maloljetničkih sankcija u svojem članku 6. Tako je svrha odgojnih mjera (što alternativne sankcije i jesu), da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora, te osiguravanjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela, utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti zbog suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela.

Iz prikazanih zakonskih tekstova potpuno je jasna intencija i praksa našeg zakonodavstva da pruži maloljetniku prijekor (odnosno neki oblik kazne, nadzora ili restrikcije) uz istovremeni pristup koji potiče i uči razvijanje novih, pozitivnijih oblika ponašanja, pruža brigu i pomoć, odnosno tretmanske intervencije koje ostvaruju svoju svrhu kroz uspostavljanje kvalitetnog i profesionalnog interpersonalnog odnosa, te da takvi postupci trebaju prije svega djelovati na promjenu ponašanja specifičnog maloljetnika u kontekstu specijalne prevencije.

Nositelji svih sankcija su praktičari koji su u neposrednom kontaktu s maloljetnim počiniteljem kaznenog djela. Bez obzira radi li se o policijskom službeniku za mladež, državnom odvjetniku, sucu za mladež, stručnom suradniku na sudu ili stručnom djelatniku centra za socijalnu skrb, neosporna je važnost ulaganja u razvoj kompetencija specifičnih za ovu vrstu posla, posebno imajući u vidu razvojnu dob i specifičnosti maloljetnika. Svi stručnjaci u lancu kaznenopravnog postupka, te tijekom provođenja sankcije, imaju velik utjecaj na ponašanje maloljetnika u budućnosti, odnosno djelovanje na smanjivanje vjerojatnosti recidivizma. U tom kontekstu, pružanje specifičnih edukacija i treninga čini jedan od ključnih elemenata kompetentnih praktičara. O izraženoj potrebi stručnjaka za kontinuiranom podrškom, supervizijom i edukacijama pisao je Kovačić (2009) temeljem istraživanja o mogućnostima unapređenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora gdje je provodio fokus grupe s djelatnicima centara za socijalnu skrb. S druge pak strane, iskazivanje i primjena stečenih znanja i vještina u radu nerijetko je pod utjecajem čimbenika koji nisu pod kontrolom samih praktičara. Jedan od tih čimbenika vezan je uz osiguravanje kvalitetnih uvjeta rada, prije svega prostornih uvjeta. Danas je poznato kako prostorije policijskih postaja, sudova i centara za socijalnu skrb trebaju biti prilagođene suvremenim standardima, pri čemu bi trebali biti zadovoljeni minimalni standardi za nesmetan razgovor s maloljetnikom. Promatramo li samo prostorne uvjete djelatnika centara za socijalnu skrb koji rade na izvršavanju odgojnih mjera, znamo da u Hrvatskoj vrlo često nemaju svoje sobe u kojima sjede sami i uvjete u kojima mogu ostvariti primjeren profesionalni odnos s maloljetnikom.

Znanstvena utemeljenost intervencija predstavlja četvrti element suvremenog pristupa kaznenopravnim sankcijama. Velik broj empirijskih studija, uglavnom inozemnih, govori u prilog čimbenicima koji doprinose uspješnim intervencijama, a uvažavanje tih principa pokazalo sve važnim za uspješan ishod intervencija. Zadatak znanosti je pružiti praksi teorijske postavke kvalitetnog rada, ali i postupke evaluacije konkretnih intervencija prema maloljetnicima, dok je izazov prakse da, uvažavajući te principe, odgovori na konkretne izazove različitih obilježja korisnika (u ovom slučaju maloljetnih delinkvenata i članova njihovih obitelji), te da aktivno sudjeluje u prikupljanju empirijskih podataka.

Svi navedeni elementi predstavljaju kontinuirani proces razvoja u svim društvima koja ulažu u intervencije prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. U ovom radu polazimo od teze kako maloljetnici imaju pravo na primjeren tretman u izvršavanju alternativnih sankcija, sukladno dosad poznatim principima uspješnih intervencija u zajednici. Naime, ukoliko je suvremena znanost, temeljem prakse utemeljene na dokazima (eng. *evidence-based practice*), postavila standarde kvalitete, tada je zadatak države, imajući u vidu najbolji interes djeteta/maloljetnika, usmjeravati i razvijati intervencije u tom smjeru.

PRINCIPI USPJEŠNIH INTERVENCIJA U ZAJEDNICI I HRVATSKA PRAKSA

U današnjem svijetu brzih razmjena informacija te globaliziranih standarda u obavljanju mnogobrojnih djelatnosti moguće je poslužiti se inozemnim iskustvima i saznanjima s ciljem

unaprjeđivanja znanosti i prakse na našem području. Stoga je cilj ovog dijela rada pružiti uvid u ključne principe uspješnih sankcija prema počiniteljima kaznenih djela, s naglaskom na one koje se provode u zajednici, a temeljem rezultata empirijskih istraživanja i meta-analiza koje su proveli Lipsey (1995), Andrews (2005), Andrews i Bonta (2006), Van Nostrand (2007) te Crime and Justice Institute (2009) u Sjedinjenim Američkim Državama. Analitičkim pristupom principima koji se u navedenim referencama ističu ključnima za poboljšanje kvalitete alternativnih sankcija i povećanje vjerojatnosti njezina uspjeha (pri čemu su one uspješne ako ostvare svoju svrhu u smislu smanjivanja počiniteljeva recidivizma), ekstrahirano je 10 općih principa čija će zastupljenost, odnosno primjena, biti preispitana u hrvatskoj praksi. Pritom je važno napomenuti kako je riječ o osobnoj autorovoj percepciji hrvatske prakse u najširem smislu te riječi – na nacionalnoj razini. Intencija ovog rada nije preispitivati pojedinačne primjere dobre prakse na lokalnoj razini, a nipošto reflektirati se na osobnu kompetentnost i kvalitetu rada praktičara ponaosob. Podemo li od polazišta da sva djeca imaju pravo na primjeren tretman, tada gubimo granice lokalnih sredina, već se usmjeravamo na nacionalne standarde u alternativnim sankcijama prema maloljetnicima.

Deset općih principa uspješnih kaznenopravnih intervencija u zajednici, s naglaskom na maloljetničku delinkvenciju, shematski su prikazani na slici 2, pri čemu oni nisu prezentirani po redoslijedu važnosti budući da su međusobno isprepleteni i svi su ravnopravni. Možemo reći kako redoslijed više oslikava slijed radnji koje je odvijaju u procesu, počevši od procjene, biranja i planiranja intervencija, konkretnog provođenja intervencija, pa sve do evaluacije njezine uspješnosti.

Slika 2: Shematski prikaz 10 općih principa uspješnih kaznenopravnih intervencija u zajednici (modificirano prema Lipsey, 1995; Andrews, 2005; Andrews i Bonta, 2006; Van Nostrand, 2007; te Crime and Justice Institute, 2009)

1. Bio-psiho-socijalni pristup

Ovaj se princip odnosi na sveobuhvatan pristup razumijevanja maloljetnika i njegovog ponašanja, poštujući integrativne principe suvremene kriminologije koja promatra ključne etiološke čimbenike za razvoj delinkventnog ponašanja iz biološke, psihološke i sociološke perspektive. U Hrvatskoj cjelovita procjena (dijagnostika) ima dugogodišnju tradiciju, te uključuje multidisciplinarni timski rad socijalnog pedagoga, socijalnog radnika, psihologa, psihijatra, liječnika opće prakse, neurologa i drugih važnih stručnjaka koji svojom stručnošću i specijalnošću mogu doprinijeti kvalitetnijem sagledavanju maloljetnika i njegovih užih i širih socijalnih prilika.

Ovaj princip eksplicitno je sadržan i u članku 78. Zakona o sudovima za mladež gdje se za ocjenu psihofizičke razvijenosti maloljetnika i prikupljanje podataka o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika, uz djelatnike centra za socijalnu skrb, može zatražiti mišljenje liječnika, psihologa ili pedagoga, odnosno može se zatražiti mišljenje od svih zdravstvenih, socijalnih ili drugih ustanova.

2. Princip kažnjavanja kao uvjeta intervencije

Ovaj se princip odnosi na činjenicu da svaka intervencija u području kaznenopravnog postupanja mora biti formalizirana od strane nadležne institucije. Bez obzira je li riječ o policijskoj opomeni, mjerama državnog odvjetništva ili suda za mladež, službeni prijekor koji predstavlja konkretnu reakciju, određenu vrstu kazne od strane države, mora biti prisutan. U okviru ovog principa također se naglašavaju i metode, odnosno stručno-pedagoški pristup u smislu načina na koji će službena osoba pristupiti maloljetniku i izreći svoju mjeru. U Hrvatskoj nedostaje sustavnih edukacija službenih osoba na svim razinama postupanja u predmetima maloljetničke delinkvencije u ovom kontekstu, te je stoga moguće zaključiti kako je ovaj princip djelomično zadovoljen u hrvatskoj praksi.

3. Princip institucionalnog tretmana kao zadnjeg sredstva

Ovaj princip odnosi se na načelo postupnosti prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, koje je u hrvatskom zakonodavstvu prisutno dugi niz godina. Stoga je moguće zaključiti u prilog poštivanja ovog principa u izricanju sankcija prema maloljetnicima na našim prostorima. U okviru ovog principa također su vezana brojna saznanja o tome kako tretman počinitelja u zajednici pokazuje više pozitivnih učinaka na promjenu ponašanja u odnosu na institucionalni tretman, te da nije potrebno primjenjivati strože oblike sankcioniranja od onih koja odgovaraju kriminogenom riziku maloljetnika, o čemu će biti više riječi kroz analizu daljnjih principa.

4. Princip procjene rizičnih i zaštitnih čimbenika

U Hrvatskoj je praksi procjena maloljetnika sastavni dio poslova prilikom odlučivanja o sankcioniranju, međutim ona je i dalje u području socijalnih djelatnosti (rada socijalnih pedagoga i socijalnih radnika) između neformalne i formalne kliničke procjene (Ricijaš, 2005). Inozemna praksa formalizirala je svoje procjene kroz primjenu standardiziranih aktuarskih instrumenata koji strukturirano procjenjuju specifično one rizične čimbenike koji su vezani uz predikciju recidivizma. Ovakav nacionalno unificiran i strukturiran pristup na našim prostorima nedostaje, te je moguće reći kako je ovaj princip samo djelomično zadovoljen.

5. Princip klasifikacije rizičnosti počinitelja

Mogućnost zadovoljavanja ovog principa neposredno proizlazi i primjene aktuarskih instrumenta procjene kriminogenih rizika, stoga ga nije moguće niti zadovoljiti u Hrvatskoj. U suštini ovog pristupa je usklađivanje intervencija s identificiranom rizičnosti maloljetnika, odnosno usklađivanje intervencija s (kriminogenim) potrebama mladih počinitelja kaznenih djela na empirijski provjerljiv način. U Hrvatskoj je na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu (uz financijsku potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa) proveden nacionalni znanstveno-istraživački projekt na ovu temu pod vodstvom prof.dr.sc. Antonije Žižak s naslovom „Usklađivanje intervencija s potrebama djece i mladih u riziku: izrada modela“ (više u Ratkajec i Jeđud, 2009, te Koller-Trbović, Nikolić i Ratkajec-Gašević, 2010). Stoga je opravdano vjerovati kako će u skoroj budućnosti i hrvatska praksa na više sistematičan način vršiti procjenu i pri tome dobivati jasne informacije o razinama rizika maloljetnika, što će svakako doprinijeti kvalitetnijim intervencijama primjerenim obilježjima maloljetnika.

6. Princip individualiziranog pristupa

Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (Narodne Novine, 153/09) eksplicitno navodi u svojem članku 7. kako se izvršavanje svih sankcija temelji na pojedinačnom programu postupanja koji je u najvećoj mogućoj mjeri prilagođen procijenjenim kriminogenim rizičnim čimbenicima vezanim uz njegovu osobnost te širu i užu socijalnu okolinu i usklađen sa suvremenim dostignućima znanosti i prakse. U Hrvatskoj se posebna pozornost posvećuje individualiziranom pristupu, te možemo zaključiti kako je ovaj princip zadovoljen.

7. Princip širokog spektra intervencija

Ovaj princip potiče raznovrsnost sankcija, kako s obzirom na mjesto, odnosno način izvršavanja, tako i s obzirom na specifične skupine maloljetnika. Zakon o sudovima za mladež (2011) zaista nudi široku paletu sankcija/mjera koje sud/državno odvjetništvo mogu izreći maloljetnicima, međutim nedostaju nam strukturirani programi tretmana (individualnih i/ili grupnih) specifičnih za maloljetnike s obzirom na vrstu kaznenih djela ili neka njihova obilježja. U svijetu su poznati posebni programi za trening kontrole ljutnje, nasilnog ponašanja, tretmana maloljetnih počinitelja seksualnih delikata i slično. Primjeri dobre prakse u Hrvatskoj svakako su Izvansudska nagodba te Psihosocijalni tretman nasilnika, međutim, oni su nedovoljno nacionalno zastupljeni i ne pokrivaju dovoljno širok spektar specifičnih potreba, zbog čega je moguće zaključiti kako je ovaj princip svega djelomično zadovoljen u Hrvatskoj.

8. Princip opće i specifične responzivnosti

Intervencije, odnosno tretmansi programi, trebaju biti usklađeni s općim i specifičnim elementima responzivnosti, odnosno čimbenicima odgovora. Ovdje je također moguće ranije navedene programe/intervencije navesti kao primjere dobre prakse, dok nam nedostaju posebni programi s obzirom na psihološki/emocionalni status maloljetnika, njegove akademske vještine i/ili intelektualne sposobnosti, stupanj motivacije i slično. O važnosti ovih obilježja kao etioloških čimbenika, ali i čimbenika odgovora koji imaju neposredan utjecaj na tijek tretmana, moguće je više pročitati u Ricijaš (2009).

9. Princip tretmanskog/programskog integriteta intervencije

Ovaj se princip poziva na potrebu kvalitetno educiranih i dobro superviziranih voditelja svih intervencija, te ujednačenost u metodama rada s obzirom na sankciju koju provode, kao i s obzirom na specifična obilježja maloljetnika. U Hrvatskoj postoji velik nedostatak sustavnih i sistematičnih edukacija u provođenju pojedinih sankcija na nacionalnoj razini koje bi osigurale usklađenost pristupa između praktičara, ali i jačanje njihovih kompetencija na tehnikama rada koje su se pokazale uspješnima u praksi.

10. Princip evaluacije, strukturiranog praćenja i razvoja intervencija

U ovom području hrvatska znanstvena i stručna, ali i politička zajednica, vjerojatno je propustila učiniti najviše koraka kako bismo imali jasne empirijske pokazatelje o recidivizmu maloljetnika nakon izvršenih odgojnih mjera, kao i o uspješnosti provedenih sankcija prema maloljetnicima u kontekstu njihovog šireg psihosocijalnog funkcioniranja. Bez takvih podataka ne možemo znati koliko kaznenopravne sankcije predviđene hrvatskim

zakonodavstvom ostvaruju svoju svrhu te u kojim je područjima potrebno dodatno usmjeravati napore prema razvijanju, odnosno osiguravanju kvalitete intervencija. Temeljno pitanje na koje bismo trebali znati odgovor jest „Što djeluje?“, a na žalost takvih saznanja, koja su empirijski provjerena, još uvijek nemamo u dovoljnoj mjeri.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Niti jedan kaznenopravni sustav nije u potpunosti uspješan u svojim nastojanjima za ostvarivanjem pravnog poretka, te je neprestano prisutan prostor za unapređivanjem, kako zakonskih, tako i tretmanskih postupaka. U ovom je radu, s pomoću principa uspješnih sankcija temeljem empirijskih dokaza, prikazana perspektiva autora na hrvatsku prasku u području izricanja i izvršavanja alternativnih maloljetničkih sankcija, što otvara prostor za refleksiju na jake i slabije strane naših prilika.

Pozitivnim je moguće istaknuti neke od mjera čiji je razvoj započeo uz poticaj ili suradnju Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstva pravosuđa i znanstvene zajednici. To su poslovi vezni uz unificiranje načina rada u procjeni, planiranju i izvještavanju prilikom provođenja maloljetničkih alternativnih sankcija, postavljanje standarda za provođenje posebne obveze uključivanja maloljetnika u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade, diseminacija i jačanje izvansudske nagodbe, te uvođenje specifičnih programa tretmana za mlade počinitelje, kao što su Alati za vas (eng. *Tools4U*), Trening preusmjerenja agresije (eng. *Aggression Replacement Training* / ART program) i slično.

Osuвременjivanje prakse u skladu s modernim spoznajama o uspješnosti ne čini nas samo sastavnim dijelom šire međunarodne zajednice koja nudi mnogobrojne intervencije, već prvenstveno osigurava maloljetnicima pravo na primjeren tretman, što bi nam uvijek trebao biti glavni motiv – rad za korisnika, s ciljem unapređivanja kvalitete njegovog života i psihosocijalnog funkcioniranja.

LITERATURA

Andrews, D. (1995) *The Psychology of Criminal Conduct and Effective Treatment*. (U) McGuire, J. (ur), *What Works: Reducing Reoffending – Guidelines from Research and Practice*, John Wiley & Sons, Chichester, England, 35-62

Andrews, D.A. i Bonta, J. (2006) *A Psychology of Criminal Conduct*. Fourth Edition, LexisNexis Group

Crime and Justice Institute (2009) *Implementing Evidence-Based Policy and Practice in Community Corrections*, Second edition, U.S. Department of Justice

Kazneni zakon, Narodne Novine 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11

Koller-Trbović, N., Nikolić, B., Ratkajec-Gašević, G. (2010) Usporedba instrumenata za procjenu djece i mladih. *Kriminologija i socijalna intergradacija*, 18, 2, 1-14

Konvencija o pravima djeteta (2011) Pravobranitelj za djecu. Zagreb

Kovačić, Z. (2009) Mogućnost unapređenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora. Magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada

Lipsey, M.W. (1995) What do We Learn from 400 Research Studies on the Effectiveness of Treatment with Juvenile Delinquents?. (U) McGuire, J. (ur), What Works: Reducing Reoffending – Guidelines from Research and Practice, John Wiley & Sons, Chichester, England, 62-78

Ratkajec, G., Jeđud, I. (2009) Razlike u procjeni razina rizika između dvije skupine korisnika institucionalnog tretmana. Kriminologija i socijalna integracija, 17, 2, 1-14

Ricijaš, N. (2006) Instrumenti procjene djece i adolescenata – mogućnosti primjene kod probacije za maloljetnika. Ljetopis socijalnog rada, 13, 2

Van Nostrand, M. (2007) Legal and evidence based practices: Application of Legal Principles, Laws and Research to the Field of Pretrial Services. Crime and Justice Institute & National Institute of Corrections, Luminosity, Inc.

Walters, S.T., Clark, M.D., Grigerich, R. i Meltzer, M.L. (2007) A Guide for Probation and Parole Motivating Offenders to Change. U.S. Department of Justice, National Institute for Corrections, Washington

Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, Narodne Novine 153/2009

Zakon o sudovima za mladež, Narodne Novine 84/2011